

NÂNG CAO HIỆU QUẢ THU TÀI CHÍNH CÔNG ĐOÀN

✍ NGUYỄN THỦY KHÁNH*

Ngày nhận: 10/5/2024

Ngày phản biện: 30/5/2024

Ngày duyệt đăng: 18/6/2024

Tóm tắt: Trong bối cảnh kinh tế thị trường với áp lực cạnh tranh, thay đổi công nghệ và biến động thị trường, công tác thu đoàn phí và kinh phí công đoàn gặp nhiều khó khăn. Thêm vào đó, Hiệp định Đối tác Toàn diện và Tiến bộ xuyên Thái Bình Dương (Hiệp định CPTPP) mang đến cho tổ chức công đoàn nhiều cơ hội và thách thức. Điều này ảnh hưởng đến việc bảo vệ quyền lợi và an sinh xã hội của người lao động, cũng như phát triển các hoạt động xã hội, văn hóa, thể dục thể thao. Do đó, công đoàn cần có nguồn tài chính ổn định và hiệu quả. Bài viết này nghiên cứu các yếu tố ảnh hưởng đến thu tài chính công đoàn trong bối cảnh mới và đề xuất một số giải pháp nâng cao thu tài chính công đoàn.

Từ khóa: Công đoàn; tài chính công đoàn; thu tài chính công đoàn.

ENHANCING THE EFFICIENCY OF UNION FINANCIAL REVENUE

Astrast: Amidst the robust advancement of the Fourth Industrial Revolution globally a market economy with competitive pressures, technological changes, and market fluctuations, collecting union fees and managing trade union finances face numerous challenges. Additionally, the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP) brings both opportunities and challenges to trade unions. This impacts the protection of labor rights and social welfare, as well as the development of social, cultural, and sports activities. Therefore, trade unions need stable and effective financial resources. This article examines the factors influencing trade union revenue in the new context and proposes solutions to enhance trade union financial management. thereby ensuring resources for the welfare of members and laborers.

Keywords: Labor union; union finance; union financial revenue.

1. Đặt vấn đề

Trước sự hội nhập quốc tế sâu rộng và sự tiến bộ vượt bậc của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đã mang lại nhiều thách thức và cơ hội mới cho tổ chức công đoàn. Việt Nam vào các hiệp định thương mại tự do như CPTPP, cùng với những biến động kinh tế toàn cầu, đã tạo ra áp lực lớn đối với các doanh nghiệp và tổ chức công đoàn. Các nguồn lực tài chính, vốn là nền tảng quan trọng cho hoạt động của công đoàn, đang đứng trước nguy cơ suy giảm nghiêm trọng.

Trong bối cảnh đó, việc thu tài chính công đoàn một cách hiệu quả, ổn định và bền vững trở thành một vấn đề cấp thiết. Để đảm bảo tổ chức công đoàn có đủ nguồn lực thực hiện chức năng cốt lõi của mình, bao gồm chăm lo, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người lao động, cần có những giải pháp mới và sáng tạo. Việc này không chỉ nhằm duy trì hoạt động của công đoàn mà còn để thích ứng với những thay đổi nhanh

chóng trong môi trường kinh tế và công nghệ hiện nay.

2. Khái niệm và các nguồn thu tài chính công đoàn

Thu tài chính công đoàn là quá trình hình thành các quỹ tiền tệ trong tổ chức công đoàn, giúp cho các cấp công đoàn thực hiện tốt nhiệm vụ chính trị của mình.

Thu tài chính công đoàn là khâu quan trọng trong toàn bộ công tác quản lý tài chính công đoàn. Tài chính công đoàn gồm các nguồn thu sau đây¹:

Đoàn phí công đoàn (ĐPCCĐ) do đoàn viên công đoàn đóng theo quy định của Điều lệ Công đoàn Việt Nam. Đây là khoản thu tương đối ổn định của ngân sách công đoàn. Hiện nay theo

* Trường Đại học Công đoàn

¹ Điều 26 Luật Công đoàn năm 2012

quy định của Điều lệ Công đoàn Việt Nam quy định: “Đoàn phí công đoàn do đoàn viên công đoàn đóng hàng tháng bằng 1% tiền lương hoặc tiền công”². Khoản thu này được phân cấp cho công đoàn cơ sở thu tiền đoàn phí do đoàn viên đóng góp. Công đoàn cơ sở phải mở sổ sách, ghi chép, phản ánh đầy đủ, kịp thời việc nộp đoàn phí hàng tháng theo danh sách đoàn viên của đơn vị, bảo quản, lưu trữ sổ thu đoàn phí theo đúng quy định của Luật Kế toán. Việc phân phối, sử dụng, quản lý tiền đoàn phí thực hiện theo quy định của Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam (TLDLĐVN).

Kinh phí công đoàn (KPCĐ) do cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp đóng bằng 2% quỹ tiền lương làm căn cứ đóng bảo hiểm xã hội cho người lao động; Đây là nguồn thu chủ yếu và là nguồn kinh phí cơ bản đảm bảo cho hoạt động của tổ chức công đoàn. Thu KPCĐ được phân cấp cho các cấp công đoàn theo quy định của TLDLĐVN. Việc phân phối nguồn thu tài chính công đoàn cho công đoàn cơ sở và điều hòa giữa các cấp Công đoàn, thực hiện theo chỉ đạo của Đoàn Chủ tịch TLDLĐVN là ưu tiên và tập trung kinh phí để đẩy mạnh hoạt động công đoàn cơ sở, hướng hoạt động của công đoàn về cơ sở theo tỷ lệ quy định của TLDLĐVN. Riêng đối với khối doanh nghiệp, thực hiện thu KPCĐ tập trung theo hướng dẫn mới của TLDLĐVN. Cụ thể, các chủ doanh nghiệp nộp 100% số thu KPCĐ³ vào tài khoản của TLDLĐVN tại ngân hàng, sau đó ngân hàng tự động chuyển trả vào tài khoản cho công đoàn cơ sở theo tỷ lệ quy định.

Ngân sách Nhà nước hỗ trợ: Nguồn ngân sách Nhà nước cấp hỗ trợ đơn vị thụ hưởng thu, sử dụng quản lý theo quy định của Luật Ngân sách Nhà nước, bao gồm:

- Ngân sách Nhà nước hỗ trợ do không cân đối được thu - chi tài chính công đoàn của toàn hệ thống;

- Hỗ trợ của ngân sách Nhà nước qua Tổng Liên đoàn (TLD) cho các hoạt động như: đóng niên liễm cho các tổ chức quốc tế, chi cho công tác đào tạo, nghiên cứu khoa học, kinh phí hoạt động cho các đơn vị sự nghiệp của công đoàn, kinh phí đào tạo nghề của các trường nghề công đoàn, kinh phí đối ứng thực hiện các dự án có nguồn vốn nước ngoài, chi đầu tư phát triển của TLD...;

- Hỗ trợ của ngân sách địa phương cho các Liên đoàn lao động (LĐLĐ) tỉnh, thành phố.

Các khoản thu khác: Thu khác từ các hoạt động văn hóa, thể thao; thu từ các hoạt động kinh tế của công đoàn; thu lãi tiền gửi; thu từ đề án, dự án do Nhà nước giao; từ viện trợ, tài trợ của tổ chức, cá nhân trong nước và nước ngoài; thu từ nhượng bán, thanh lý tài sản cố định (TSCĐ)... Các khoản thu này phát sinh ở cấp nào do cấp đó thu và sử dụng 100%, quản lý theo quy định của pháp luật.

3. Các yếu tố ảnh hưởng tới thu tài chính công đoàn

Trong thời gian qua, hoạt động của tổ chức công đoàn nói chung và công tác tài chính công đoàn nói riêng đã có những kết quả tích cực. Công tác tài chính công đoàn đã hoàn thành tốt nhiệm vụ, đó là đảm bảo nguồn tài chính cho hoạt động của tổ chức, tạo cơ sở vật chất để phục vụ đoàn viên và người lao động. Thu tài chính công đoàn chịu tác động của nhiều yếu tố như:

3.1. Yếu tố khách quan

Tình hình kinh tế - xã hội

Theo báo cáo của TLDLĐVN, trong 6 tháng đầu năm 2021, tổng số tiền phí công đoàn toàn quốc thu được là 1.078 tỷ đồng bằng 48% so với kế hoạch và giảm 14% so với cùng kỳ năm 2020. Trong số này, có 36 tỉnh thành có mức thu phí công đoàn dưới 50% kế hoạch, trong đó có 9 tỉnh thành có mức thu dưới 30% kế hoạch. Nguyên nhân chủ yếu là do dịch bệnh Covid-19 đã gây ra ảnh hưởng nghiêm trọng đến hoạt động sản xuất kinh doanh của nhiều doanh nghiệp, làm giảm thu nhập của người lao động và doanh nghiệp, từ đó ảnh hưởng đến nguồn thu phí công đoàn; sự biến đổi khí hậu đã gây ra nhiều thiên tai và hạn hán, làm giảm năng suất và chất lượng của nông sản, từ đó ảnh hưởng đến nguồn thu kinh doanh dịch vụ của các tổ chức công đoàn nông nghiệp; sự phát triển của khoa học kỹ thuật đã tạo ra nhiều sản phẩm và dịch vụ mới, cạnh tranh với các sản phẩm và dịch vụ của các tổ chức công đoàn,...

² Công đoàn Việt Nam (2020), *Điều lệ Công đoàn Việt Nam khóa XII*.

³ Nghị định 191/2013/NĐ-CP ban hành ngày 21/11/2013 quy định chi tiết về tài chính công đoàn.

Chính sách pháp luật

Luật Công đoàn 2012 quy định, doanh nghiệp dù có tổ chức công đoàn hay không cũng nộp 2% kinh phí công đoàn; đoàn viên tổ chức công đoàn đóng 1% đoàn phí công đoàn. Quy định này đã tạo nên sự phụ thuộc của công đoàn, thành viên tổ chức công đoàn vào người sử dụng lao động (NSDLĐ). Do đó, trong quá trình đại diện và bảo vệ quyền lợi cho người lao động (NLĐ), tổ chức công đoàn không tạo được thế cân bằng và ít khi dám đứng hẳn về phía NLĐ vì quyền lợi, thậm chí cả việc có tồn tại được hay không, phụ thuộc cơ bản vào chủ sử dụng lao động. Ở các quốc gia phát triển như Hoa Kỳ, Nhật Bản và Singapore, cán bộ tổ chức công đoàn được trả lương từ nguồn ngân sách (quỹ công đoàn) hình thành từ sự đóng góp của NLĐ. Mọi hoạt động của tổ chức công đoàn đều được chi trả từ quỹ công đoàn. Do đó, hoạt động của tổ chức công đoàn là độc lập và có sự đối kháng với NSDLĐ.

Cạnh tranh với các tổ chức khác

Các công đoàn thường phải cạnh tranh với nhau và với các tổ chức khác trong việc thu hút hội viên và tài trợ. Sự cạnh tranh gay gắt này có thể làm giảm số lượng hội viên và tài trợ của công đoàn. Một số hội viên có thể quyết định chuyển đổi sang công đoàn khác với những lợi ích hấp dẫn hơn hoặc họ có thể không còn quan tâm đến công đoàn nữa^{4,5}.

Do vậy, sự cạnh tranh và phát triển của các tổ chức xã hội khác, như các tổ chức bảo hiểm, bảo trợ, từ thiện, làm giảm sự hấp dẫn và cần thiết của công đoàn đối với người lao động, làm giảm nguồn thu tài chính công đoàn.

3.2. Yếu tố chủ quan

Số lượng và tính chất của đoàn viên

Số lượng đoàn viên đóng vai trò quan trọng trong việc xác định thu tài chính. Nếu công đoàn có số lượng đoàn viên đông đảo và tính chất của đoàn viên cam kết tốt, đóng góp tài chính của họ sẽ tăng, giúp cung cấp nguồn thu ổn định. Số lượng đoàn viên đông đảo giúp công đoàn có một nguồn thu ổn định và đáng tin cậy. Khi có nhiều đoàn viên, tổng lượng đóng góp tài chính từ đoàn viên sẽ đáng kể, và thu nhập từ việc thu tiền đoàn viên sẽ đủ để hỗ trợ các hoạt động và dự án của công đoàn một cách liên tục. Khi có số lượng đoàn viên đủ lớn, công đoàn có khả năng

thực hiện các hoạt động và dự án lớn hơn. Nguồn tài trợ từ đoàn viên có thể được sử dụng để tài trợ các chương trình đào tạo, tổ chức các cuộc hội thảo, chi trả cho hoạt động đình công, và hỗ trợ những công nhân gặp khó khăn. Có số lượng đoàn viên đông đảo giúp giảm chi phí hoạt động của công đoàn. Khi chi phí hoạt động được phân chia đều vào từng đoàn viên, mức đóng góp tài chính từ mỗi người có thể giảm xuống, giúp hạn chế gánh nặng tài chính cho từng cá nhân. Nguồn thu từ đoàn viên cũng có thể được sử dụng để cung cấp các dịch vụ đào tạo và tư vấn cho các công nhân. Điều này giúp nâng cao năng lực lao động, đáp ứng nhu cầu của công nhân và tăng cường khả năng cạnh tranh trên thị trường lao động. Một công đoàn có số lượng đoàn viên đông đảo có thể tăng cường tầm ảnh hưởng và sức mạnh đàm phán của mình. Khi công đoàn đại diện cho một số lượng lớn công nhân, chính quyền và doanh nghiệp sẽ có xu hướng lắng nghe và đáp ứng các yêu cầu và đòi hỏi của công đoàn. Số lượng đoàn viên đông đảo giúp công đoàn có thêm nguồn thu để chi trả cho đoàn viên các quyền lợi và lợi ích như bảo hiểm, hỗ trợ tài chính trong trường hợp cần thiết và các dịch vụ khác.

Công tác quản lý tài chính

Hiện nay nhiều doanh nghiệp (DN) dùng cách xây dựng thang, bảng lương nhiều bậc, tách tiền lương thành nhiều khoản như mức lương, phụ cấp, trợ cấp, các khoản bổ sung khác để trốn đóng các khoản theo lương. Cá biệt nhiều DN quy định tiêu chuẩn nâng lương, điều kiện hưởng trợ cấp, phụ cấp, tiền thưởng và cách thưởng hằng tháng, quý, năm rất phức tạp, khó cho NLĐ theo dõi và giám sát thực hiện.

Nhiều DN đang tồn tại ba loại lương gồm: Lương tham gia bảo hiểm xã hội (BHXH), lương quyết toán thuế, lương thực chi cho người lao động. Điều này gây khó khăn cho cơ quan quản lý nhà nước trong việc quản lý, kiểm tra chính sách tiền lương đối với các DN. Ngoài ra, việc chấp hành quy định về thang, bảng lương trong các DN chưa cao. Thực tế có xây dựng nhưng không áp dụng hoặc áp dụng không đúng. Thực

⁴ Điều 19.3, Hiệp định CPTPP.

⁵ Tuyên bố của ILO.

tế hiện nay các doanh nghiệp nhỏ và vừa xảy ra tình trạng tránh nộp các khoản theo lương cho NLĐ bằng các loại hợp đồng và cách trả lương này xảy ra khá phổ biến, đặc biệt là các Công ty tư nhân. Các công ty Cổ phần, các đơn vị có nhiều thành viên và các công ty có yếu tố nước ngoài tuân thủ quy định này tương đối chặt chẽ, tuy nhiên nhóm các đơn vị này lại có thể xuất hiện việc tránh nộp các khoản trích theo lương trên cơ sở đánh giá KPI.

Công đoàn cần có một kế hoạch tài chính chi tiết và cụ thể để đảm bảo việc sử dụng tài trợ hiệu quả và tiết kiệm. Theo quy định của pháp luật, kinh phí công đoàn được sử dụng cho các mục đích sau: chi phí hoạt động của công đoàn; chi phí hỗ trợ người lao động trong các trường hợp khó khăn; chi phí tổ chức các hoạt động xã hội, văn hóa, thể dục thể thao cho người lao động; chi phí hỗ trợ các tổ chức xã hội liên quan; chi phí góp vào quỹ liên hiệp các tổ chức.

Tuy nhiên, trong thực tế, việc quản lý và sử dụng kinh phí công đoàn còn thiếu minh bạch và hiệu quả. Một số công đoàn không có kế hoạch chi tiết và rõ ràng về việc sử dụng kinh phí, không có sự giám sát và kiểm tra của cơ quan có thẩm quyền. Một số công đoàn lại sử dụng kinh phí không theo mục tiêu và tiêu chí đã quyết định, hoặc lãng phí kinh phí vào những hoạt động không mang lại lợi ích cho người lao động.

4. Giải pháp nâng cao thu tài chính công đoàn

Theo kết quả kiểm toán năm 2022, tổng thu tài chính công đoàn là hơn 22.000 tỷ đồng, trong đó thu kinh phí và đoàn phí khối hành chính sự nghiệp chiếm 28,9% tổng kinh phí công đoàn và đoàn phí công đoàn; khối đơn vị sản xuất kinh doanh chiếm 69,1%, còn lại thu từ đơn vị chưa có tổ chức công đoàn cơ sở chiếm 2%. Thu tài chính công đoàn trung bình mỗi năm tăng 12%, trong đó, thu kinh phí công đoàn tăng 2,57 lần, đoàn phí công đoàn tăng 2,26 lần, thu khác tăng 1,24 lần⁶. Đây là kết quả đáng ghi nhận của công đoàn các cấp. Tuy nhiên trong thực tế, nguồn thu tài chính công đoàn vẫn còn gặp nhiều khó khăn và không ổn định.

Các giải pháp cụ thể và đồng bộ nhằm nâng cao hiệu quả thu đoàn phí và kinh phí công đoàn trong doanh nghiệp:

- Nâng cao nhận thức và trách nhiệm của chủ doanh nghiệp. Cần tăng cường tuyên truyền và giáo dục cho chủ doanh nghiệp về vai trò và trách nhiệm của họ đối với công tác thu đoàn phí và quản lý kinh phí công đoàn. Đồng thời, cần thiết lập cơ chế kiểm tra và xử lý nghiêm việc vi phạm về trích đóng kinh phí công đoàn.

- Tăng cường đào tạo và nâng cao năng lực: Doanh nghiệp cần đầu tư vào đào tạo và nâng cao năng lực cho nhân viên liên quan đến công tác thu đoàn phí và quản lý kinh phí công đoàn. Điều này giúp tăng cường hiểu biết về quy trình, quy định và kỹ năng quản lý tài chính công đoàn.

- Đơn giản hóa quy trình thu đoàn phí: Cần đơn giản hóa quy trình thu đoàn phí để tạo điều kiện thuận lợi cho doanh nghiệp thực hiện. Điều này có thể bao gồm việc áp dụng công nghệ thông tin và tự động hóa các bước trong quy trình thu đoàn phí.

- Tăng cường công tác quản lý tài chính: Cần tăng cường công tác quản lý tài chính công đoàn trong doanh nghiệp, đảm bảo sự minh bạch và chính xác trong việc sử dụng nguồn kinh phí công đoàn. Đồng thời, cần thiết lập cơ chế kiểm tra và giám sát để ngăn chặn tình trạng thất thoát kinh phí công đoàn. □

Tài liệu tham khảo

1. Chính phủ (2013), *Nghị định số 191/2013/NĐ-CP ngày 21/11/2013 quy định chi tiết về tài chính công đoàn*.
2. Đoàn Thị Phương Diệp (2018), *Giáo trình Luật Lao động*, Nhà xuất bản Đại học quốc gia TP. Hồ Chí Minh.
3. Quốc hội (2012), *Luật Công đoàn số 12/2012/QH13 ban hành ngày 20/6/2012*.
4. Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam (2022), *Nghị quyết số 07b/NQ-TLĐ ngày 21/10/2016 của BCH TLĐLĐVN khóa XI về công tác tài chính công đoàn trong tình hình mới và các quy định hiện hành khác của Nhà nước và Tổng Liên đoàn*.
5. Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam (2022), *Quyết định số 4290/QĐ-TLĐ về việc ban hành quy định thu, chi, quản lý tài chính, tài sản tại công đoàn cơ sở, ban hành ngày 1/3/2022*.
6. <http://baokiemtoan.vn/khac-phuc-ton-tai-su-dung-hieu-qua-nguon-tai-chinh-cong-doan-24976.html>
7. http://congdoanthainguyen.org.vn/cac-chuyen-de/-/asset_publisher/mLHPz9VbmFm3/content/giai-phap-thu-kinh-phi-cong-oan-khu-vuc-ngoai-san-xuat-kinh-doanh-qua-tai-khoan-thu-tap-trung-cua-tong-lien-doan

⁶ Báo cáo tài chính TLĐLĐ.